

Sistema bibliotecari: una llei per a cada país?

M. TERESA BRETOS
FRANCESCA CARBONELL*

Resum: L'any 1993 es va promulgar la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, una llei que pretén regular l'estructura del sistema bibliotecari del nostre país. La seva joventut i la nostra tradició en aquest àmbit ens ha dut a comparar-la amb la legislació existent sobre el tema en alguns països europeus: Alemanya, Dinamarca, França, Itàlia i el Regne Unit, amb una finalitat explicativa més que no pas crítica. Seguint l'esquema de la llei catalana: biblioteca nacional, sistema de lectura pública, biblioteques universitàries, biblioteques de centres no universitaris i biblioteques especialitzades, hem fet esment dels aspectes distintius de cada llei, destacant, quan ho hem considerat adient, les diferències existents dins de cada país.

0. Introducció

El 1993 es promulgà la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya que fa referència als següents apartats: Biblioteca Nacional de Catalunya, el Sistema de Lectura Pública, biblioteques universitàries, dels centres d'ensenyament no universitari i especialitzades i el Consell de Biblioteques, en un intent de regular tota la infraestructura bibliotecària del país.

Per una part la joventut d'aquesta llei i, per l'altra la tradició bibliotecària del país, ens van fer pensar com seria la situació legislativa d'altres països europeus, principal objectiu d'aquest treball. No pretenem jutjar la nostra legislació ni la dels altres països tractats, només volem conèixer i comentar quins són els aspectes que han tractat i quins no.

La tria dels països (França, Itàlia, Alemanya, Dinamarca i Regne Unit) es basa en un criteri de proximitat territorial i cultural, excepte en el cas de Dinamarca que, com a coneixedora de la seva posició destacada en el món bibliotecari europeu i la seva semblança amb la nostra llei bibliotecària, vam considerar necessari d'incloure'l.

El següent pas va ser adreçar-nos, per diferents mitjans, als parlaments d'aquests països o bé cercar compendis legislatius de cadascun d'ells, per tal

* Article rebut el gener de 1997.

d'aconseguir-ne les lleis corresponents. Un cop recopilades, les vam traduir i vam intentar interpretar-les exhaustivament.

L'estructura que hem seguit és la dels títols de la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, ja que hem cregut que seria més accessible perquè és més propera a nosaltres. Així, hem tractat en primer lloc les biblioteques nacionals, després els sistemes de lectura pública i, finalment volíem incloure-hi les biblioteques universitàries, les dels centres d'ensenyament no universitari i les especialitzades, però la manca de regulació en aquest camp no ens ha permès de tractar el tema tan extensament com esperàvem.

Pel que fa a les biblioteques nacionals, Alemanya, França i el Regne Unit tenen una llei específica i, per tant les hem estudiat conjuntament. Dinamarca i Itàlia, sense llei sobre aquest apartat concret, s'han tractat en apartats individuals.

Pel que fa als sistemes de lectura pública, en la majoria dels casos no hi ha una llei que englobi la totalitat dels aspectes que tracta la llei catalana, o, fins i tot, no hi ha legislació. Per aquest motiu s'ha estudiat cada país separatament i en aquells països en què no hi ha cap tipus de regulació, ni tan sols parcial, hem explicat com està estructurat el sistema basant-nos en fonts documentades, però sense fer-ne comparacions, d'aquí les diferències d'extensió entre uns països i uns altres.

L'últim punt ha estat la redacció de les conclusions, en les quals intentem donar una visió global de tot el que hem considerat destacable, sense fer-ne judicis qualitatius, ja que hem de tenir molt present que la llei i la realitat de cada país poden ser ben diferents i nosaltres no hem avaluat el resultat de l'aplicació de la llei, aspecte que deixem obert a altres investigacions.

1. Biblioteca nacional

1.1. Alemanya, França i Regne Unit

Definició i funcions

La definició de la Biblioteca Nacional en aquests països ve donada a través de la descripció de les seves missions en tots els casos, i és en aquestes on hem buscat les diferències.

A Alemanya la Deutsche Bibliothek (DB) és una biblioteca de dipòsit (només se'n poden consultar els fons), per tant, les seves funcions es limiten a: recollir, inventariar i enregistrar; mantenir relacions amb organismes internacionals i fer la Bibliografia Nacional. La primera d'aquestes missions també s'assigna a la Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC), ampliant-la amb la conservació i la difusió. A més a més, la llei alemanya només té l'obligació de recollir les obres produïdes des de 1913.

En la llei alemanya i en la francesa es detallen quins són els materials que s'han de recollir i en la primera, fins i tot, es defineix què s'entén per obra impresa.¹ En les lleis alemanyes anteriors s'emprava obra escrita en comptes d'obra impresa, concepte, aquest últim, que inclou un nombre més ampli de representacions en imatges, paraules i so, i s'especifiquen aquells que queden fora de l'àmbit de la llei. En el cas del Regne Unit s'enumeren els materials de la seva col·lecció en el moment de l'aplicació de la llei (1972), sense definir què ha de tenir en un futur. La definició d'obra impresa no apareix en cap altra llei: en la catalana es diu que s'ha de recollir la «producció impresa, periòdica o no, visual i sonora», però no n'inclou la definició.

La BNC completa l'apartat de funcions amb les següents: adquirir un fons multidisciplinar universal per a la investigació, conservació i preservació; protecció del patrimoni bibliogràfic, i, com a resultat, la col·laboració i coordinació amb altres centres amb un fons d'interès bibliogràfic; creació de normatives —missió que també menciona la llei francesa—; i la creació del catàleg d'autoritats. No hi ha, però, menció de cap tipus de relació, col·laboració, o coordinació amb organismes internacionals. Aquest aspecte, en canvi, s'accentua en la llei francesa, amb programes de recerca, difusió de recursos documentals, consulta remota i operacions culturals i comercials.

A la Bibliothèque Nationale de France (BNF) se li assigna, a més a més, la responsabilitat sobre els béns immobles i l'equipament de què està dotada; té autonomia per a comprar, vendre o llogar establiments, equipar-los i posar-los en servei, funció que no hem trobat en cap altra llei.

La llei de la British Library no estableix les seves funcions com a entitat, però aquestes s'entreveuen a través dels deures assignats al seu òrgan de gestió (British Library Board): conservació, investigació, difusió..., malgrat que d'una forma ambigua. És estrany que la llei no estableixi com a funció primordial de la BL l'obligació de recollir la producció en llengua anglesa.

Estructura

A causa del seu passat, a Alemanya hi ha dues biblioteques nacionals: Deutsche Bücherei (Leipzig) creada al 1912 i la Deutsche Bibliothek (Frankfurt a. M.) creada el 1947, per realitzar les funcions de la Deutsche Bücherei a l'Alemanya occidental, dins la qual s'estableix el Deutsche Musikarchiv (DM).² Aquesta estructura és diferent de la BNC formada per quatre unitats definides pels diferents suports: Biblioteca, Hemeroteca, Fonoteca i Cartoteca.

1. «...escrit, imatge o música produïdes per policòpia, destinades a la circulació».

2. No constituït per llei, però s'espera que la DB el constitueixi quan tingui mitjans tècnics i financers.

Organització administrativa

Òrgans de govern

Els òrgans de govern són diferents en totes les biblioteques nacionals que tractem.

A la Deutsche Bibliothek els òrgans són un consell administratiu, dos consells consultius i el director que, curiosament, no forma part del primer i té poca autonomia. A això s'afegeix el fet que en el Consell Administratiu no hi ha cap persona relacionada amb el món bibliotecari, però sí associacions de llibreters i editors (fundadors de les biblioteques nacionals).

La Bibliothèque Nationale de France és governada pel Consell Administratiu, l'Oficina del Consell Administratiu (el seu òrgan executiu), el president, el director general i el Consell Científic, assessor en tasques d'orientació i recerca. És de destacar que el personal i els usuaris hi estiguin inclosos.

El British Library Board és l'òrgan de control i gestió de la British Library. Els seus membres, que estan remunerats, han de tenir experiència en assumptes bibliotecaris o universitaris, financers, industrials o d'administració i han de constituir un consell consultiu.

El òrgans de govern de la Biblioteca Nacional de Catalunya són el Consell Rector, el director de la Biblioteca i el de cada una de les unitats i el gerent, del qual no es defineix cap funció.

Les funcions dels òrgans de govern de les biblioteques són el control pressupostari, la gestió administrativa i de personal i les línies polítiques a seguir. Com ja hem comentat, destaca el cas de França per la seva capacitat de realitzar operacions comercials amb béns mobles i immobles.

El British Library Board té sota la seva responsabilitat documents que pertanyien al British Museum, encara que subjectes a les condicions o fideïcomís que tenien anteriorment, però pot disposar-ne en certs casos.

L'obligació de tenir estatuts només apareix en la llei alemanya.

Finançament

La Deutsche Bibliothek i la British Library estan totalment finançades per l'Estat, mentre que la Biblioteca Nacional de Catalunya té quatre possibles fonts d'ingressos: la Generalitat de Catalunya, ingressos de dret públic i privat derivats de la gestió de béns i serveis, subvencions d'entitats particulars i qualsevol altra font sense especificar. En el cas de França s'hi afegeixen altres fonts per a la gestió de béns mobles i immobles.

Personal

La llei que més tracta la qüestió del personal en biblioteca nacional és l'alemanya (règim jurídic, drets, salaris...). Les altres, o bé només fan referència als nomenaments (Catalunya) o bé només als trasllats (Regne Unit) o no es fa esment d'aquesta qüestió (França).

Dipòsit Legal

Mentre que la llei alemanya inclou un apartat sobre dipòsit legal (obligació d'entrega) i la francesa l'esmenta i remet a la llei corresponent, la catalana només la menciona, però no fa al·lusió a la llei, punt que considerem indispensable. En el Regne Unit ni tan sols se'n parla, d'una entrega obligatòria de documents.

1.2. Dinamarca

A Dinamarca hi ha dues biblioteques nacionals, com en el cas d'Alemanya, però no hi ha cap llei que les reguli. Una, la Biblioteca Reial, que té funció de magatzem i rep un exemplar de cada obra danesa, l'altra la Biblioteca de l'Estat d'Arhus que recull un exemplar de totes les obres daneses per garantir el préstec interbibliotecari. Aquestes dues biblioteques, juntament amb les universitàries de Copenhagen i Odense depenen del Ministeri d'Afers Culturals i han creat una xarxa amb les biblioteques públiques i amb la resta de països escandinaus per fer un catàleg col·lectiu d'obres estrangeres. La resta de biblioteques universitàries depenen del Ministeri d'Educació o del sector privat.

Les principals tasques de la Biblioteca Reial són:

- conservar el patrimoni cultural, obligació que comparteix amb la resta de biblioteques del país;
- col·leccionar, preservar i oferir la literatura nacional de Dinamarca i els arxius privats d'importància cultural i escolar;
- actuar com a biblioteca universitària per a les facultats de teologia, humanitats, dret i ciències socials de la Universitat de Copenhagen;
- ser la principal biblioteca en les àrees temàtiques esmentades al punt anterior;
- actuar com la col·lecció nacional més important en literatura oriental, jueva i hebrea;
- actuar com a centre d'informació i documentació dins aquestes tasques i àrees temàtiques;
- actuar com el Museu Danès de Llibres i Impresos;
- el préstec interbibliotecari des de la Biblioteca Nacional d'Arhus i la Biblioteca de Dipòsit (encarregada de recollir el fons expurgat de totes les biblioteques).

La Biblioteca Central Superior de l'Estat realitza les següents funcions, atribuïbles generalment a les biblioteques nacionals:

- produir la Bibliografia Nacional i editar bibliografies especialitzades, subproductes de la Bibliografia Nacional i subministrar articles;
- assessorar en la selecció dels documents de bibliografies temàtiques, i en la seva edició, i,
- la gestió tècnica.

1.3. Itàlia

La situació italiana és peculiar, ja que és l'únic país que ha arribat a tenir fins a set biblioteques nacionals. La singularitat d'aquesta situació és deguda a la utilització equivocada del terme nacional com a sinònim de governamental o estatal. Per compensar aquesta generalització del qualificatiu, les dues biblioteques nacionals de Florència i Roma van afegir l'adjectiu de «centrali» a la seva denominació. Una altra peculiaritat radica en el fet que el reglament actual no estableix les competències de les dues biblioteques nacionals centrals, considerades com a biblioteques públiques, cosa que pot induir a pensar que tothom hi pot accedir. Per tant, els seus deures es corresponen als de les biblioteques estatals, ja siguin públiques, universitàries o nacionals:³ documentar allò que es posseeix, proporcionar informació bibliogràfica i assegurar la circulació del document.

Aquestes funcions s'han de realitzar en cooperació amb altres biblioteques, encara que no s'estableix com ha de ser aquesta relació; tot això tenint en compte les característiques de la col·lecció, la tipologia de l'usuari i el context territorial en el qual es troba, a més de recollir el dipòsit legal, malgrat que aquest últim aspecte no és tractat a la llei.

D'altra banda, la Biblioteca Nazionale Centrale di Roma s'encarrega de la publicació del butlletí de les obres modernes estrangeres en poder de biblioteques públiques estatals (que es distribueix gratuïtament a les biblioteques públiques) i a la coordinació bibliogràfica.

La Biblioteca Nazionale di Firenze s'ocupa, en cooperació amb el centre nacional per al catàleg únic de les biblioteques italianes (ICCU), de la redacció de la bibliografia nacional italiana. Aquests darrers anys també s'ha encarregat de posar en marxa el sistema SBN (Servizio bibliotecario nazionale), que és el sistema de catalogació informatitzat compartit, a través del qual es desenvolupa la cooperació, ja que permet aprofitar les notícies creades pel sistema central i que cada biblioteca en creï de noves. La seva gestió ha suscitat nombroses crítiques ja que consideren que la complexitat i extremada especificitat de la catalogació no respon a les exigències de les biblioteques públiques, sinó a les d'una biblioteca nacional central. A més, les notícies surten amb un retard, de vegades, de deu anys respecte a l'any de publicació de l'obra.

2. Sistema de lectura pública

2.1. Dinamarca

La Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, en el seu apartat sobre Sistema

3. Per aquesta singularitat hem exposat el cas de les biblioteques nacionals d'Itàlia individualment.

de Lectura Pública, té moltes similituds amb la llei sobre biblioteques públiques de Dinamarca, ja que la llei danesa serví com a model per a redactar la nostra. La primera està basada en: gratuïtat restringida del servei, exigència de professionalització del personal a càrrec de la biblioteca i sistema de subvencions globals. S'ha de tenir en compte, però, que la realitat política, social i econòmica de la qual parteix la llei danesa és ben diferent i, així, per exemple la cartilla de la Seguretat Social serveix de targeta de lector.

Segons la *Danish Public Libraries Act*, els materials han de tenir qualitat, universalitat i actualitat, sense tenir en compte punts de vista religiosos, morals o polítics. Així mateix, detalla els tipus de materials i suports que ha de tenir una biblioteca pública i quins han d'estar en préstec restringit.

Un deure que menciona la llei danesa, que apareix únicament al Regne Unit i en cap altra, tot i que hi és implícit, és l'obligació de qualsevol biblioteca pública de proveir del material literari que no té i respondre a les preguntes que el fons de què diposa no satisfà. També obliga a l'adaptació dels horaris als usuaris.

L'organització del sistema es basa en sistemes territorials i la unitat bàsica és el municipi, com a la llei catalana. Cal mencionar dins aquesta estructura, diferents punts:

- El sistema està format per biblioteques locals, depenents econòmicament de l'ajuntament de la localitat corresponent; biblioteques centrals per a cada departament (16 comtats), Biblioteca Estatal (central superior pel préstec interbibliotecari), Biblioteca per a Cecs, Biblioteca Dipositària Central i Servei Bibliotecari Central per a Immigrants, totes elles finançades per l'Estat.
- Les biblioteques daneses de municipis tenen la viabilitat de realitzar acords entre elles per cobrir en una sola biblioteca més d'un municipi.
- Destaca la centralització del préstec i del material per a discapacitats en les dues biblioteques centrals superiors: Biblioteca Estatal i Biblioteca per a Cecs respectivament, així com la centralització dels materials expurgats en la Biblioteca Dipositària Central i dels materials per a estrangers en el Servei Bibliotecari Central per a Immigrants.
- Els bibliobusos no són contemplats dins la llei.
- S'hi tracten els serveis especials, però no s'hi fa tant d'èmfasi com en la llei catalana, la qual hi dedica apartats específics.

Com ja hem explicat, l'Estat finança totes les biblioteques centrals i a més, s'encarrega de les despeses de la Bibliografia Nacional. Les biblioteques també poden obtenir ingressos per altres canals. La gratuïtat, en alguns casos, està limitada i es pot cobrar per: retard en el retorn de material; serveis especials (realitzats a institucions estatals o no i altres serveis no obligatoris a biblioteques municipals, com pot ser l'assistència tècnica); préstec de material musical i vídeos i reemplaçament de targetes de lectura.

Pel que fa a les ajudes, hi ha un sistema de subvencions globals per a serveis bibliotecaris per a immigrants, foment de biblioteques públiques i escolars (reben un percentatge del total de les subvencions), però no per a béns immobles. A Catalunya hi ha un programa d'ajuts a biblioteques per a la seva construcció, dotació d'infraestructures, renovació i ampliació, però no hi ha un sistema de subvencions sistematitzat.

2.2. Regne Unit

Les diferències entre la Public Libraries Act 1964 i la Llei del Sistema Bibliotecari de Catalunya són notables. S'ha de tenir en compte que la primera és de l'any 1964, és a dir, gairebé 20 anys anterior a la nostra. A més, incideix sobretot en els aspectes administratius i no tant en els bibliotecaris.

La llei anglesa estableix que els serveis han de ser «extensos i eficients» i s'ha de mantenir una «col·lecció adequada», expressions força ambigües, subjectes a interpretacions molt personals. No s'hi explica quina ha de ser l'extensió dels serveis, en canvi, sí que es mencionen els materials que s'han de proporcionar: llibres i altre material imprès (malgrat que no es defineix), pintures, registres de gramòfon, pel·lícules i altres materials (on queda englobat qualsevol material a lliure interpretació).

No es remet, però, a cap directriu, normativa o regulació sobre el nombre, rang i qualitat del material que ha de tenir per als requeriments d'adults i infants. A Catalunya remet a un Mapa de Lectura Pública que ha d'establir els serveis que corresponen a cada població –mapa que, segons la llei, hauria d'haver-se fet en el termini d'un any a partir de la seva promulgació.

Un punt que també destaca a la llei de Dinamarca, són els acords que s'han d'establir entre les biblioteques per proveir l'usuari dels materials que necessiti, així com l'ús d'altres mitjans per aconseguir-los.

Els serveis de les biblioteques públiques angleses poden ser utilitzats per qualsevol persona, encara que no sigui de l'àrea en la qual es troben emplaçades. Aquesta accessibilitat es veu contrarestada pel que fa a la gratuïtat. Al Regne Unit, en la Local Government and Housing Act 1989, es confirma la possibilitat de cobrar per qualsevol servei que no sigui la consulta o el préstec d'impresos (llibres, fullets i materials similars). Es pot cobrar per: el retard en el retorn del material; pels serveis que van més enllà dels proporcionats per les autoritats com a part del servei bibliotecari, apartat que queda obert a diferents interpretacions, i per la cessió dels locals per a reunions, exposicions i altres actes culturals.

Dos punts que considerem importants i no menciona la llei són, per una banda, els serveis especials i, per l'altra, el personal (estatus, nivells necessaris i categories). Tampoc no estableix cap obligatorietat respecte a la necessitat que el director de la biblioteca sigui bibliotecari professional.

L'organització del sistema anglès és administrativa. El secretari d'Estat hi té un paper clau, ja que centralitza funcions de gestió, administració i inspecció dins l'estructura. Seguidament trobem els consells consultius de biblioteques, designats pel secretari. Després hi ha les autoritats bibliotecàries de cada regió i els consells bibliotecaris de regió, que supervisen els acords de cooperació. Per sota d'aquests consells hi ha les autoritats bibliotecàries que poden correspondre a autoritats locals (comtats, districtes municipals, districtes urbans i districtes no municipals), entre les quals poden establir-se convenis o acords formant una sola autoritat. Les autoritats locals han d'establir els estatuts que regulen l'ús de les instal·lacions.

2.3. Alemanya

Alemanya no té una llei general que reguli la lectura pública perquè el sistema bibliotecari és descentralitzat, reflex de l'estructura política del país, ja que cada Land (regió) té uns reglaments o lleis completament diferents dels altres.

Les biblioteques municipals són a càrrec dels ajuntaments i els Länder, en alguns casos i sense un criteri uniforme, hi contribueixen econòmicament, però només en un marc de cooperació regional (plans d'adquisició repartida entre diferents regions) o bé subvencions per a la rehabilitació d'edificis. A més, hi ha biblioteques municipals, no públiques, sinó científiques, que reben diners del seu Land perquè tenen com a missió conservar fons antics, col·leccions contemporànies d'interès regional i col·leccions universitàries. També algunes xarxes privades d'organismes religiosos reben aquestes subvencions. Hi ha diferents organismes que donen suport a les biblioteques municipals:

- a nivell regional: Fachstellen: serveis especialitzats per a les biblioteques públiques que realitzen tasques de planificació, assessorament i prestacions de serveis;
- a nivell nacional: a) Deutsche Bibliotekinstitut (DBI) Institut Alemany de Biblioteques, cofinançat pel govern i els Länder, que coordina els estudis i l'assessorament i ofereix serveis de gestió, administració i màrqueting, i b) Einkaufszentrale für öffentliche Bibliotheken (EKZ) = Central de Compra per a les Biblioteques Públiques, ven material bibliogràfic, bibliotecari (fungible i mobiliari), serveis bibliogràfics, serveis tècnics i assessorament. Aquests serveis, en comptes de desenvolupar el creixement de les biblioteques, han fet que no es considerés necessari el personal qualificat (la majoria de biblioteques municipals no tenen bibliotecari, ni personal a temps complet), ni una coordinació entre elles.

Les biblioteques públiques han tingut una imatge molt pobra, com a institució destinada a la població desafavorida financerament i culturalment, afegint-hi el fet que s'ha intentat lluitar contra l'analfabetisme col·laborant amb universitats

populars. Els serveis especials, per altra banda, no han estat fomentats, excepte les biblioteques per a cecs de Marburg i Hamburg, ambdues amb molta tradició.

L'any 1973 es va redactar un Pla de Biblioteques amb el qual es volia crear les bases d'una xarxa, jerarquitzant les biblioteques i establint normes de cooperació. Els objectius eren: satisfer les necessitats d'informació i formació, orientar els serveis i col·leccions a grups especials, modificar la cultura professional i convertir la biblioteca en un centre de vida cultural. A més, s'establien mínims segons el nombre d'habitants. Si en aquest sentit no s'aconseguí gaire, sí que hi va haver canvis en la cooperació: adquisicions compartides i préstec interbibliotecari, centralitzant cada biblioteca les comandes de les biblioteques de nivell inferior.

2.4. França

La legislació existent parteix de la conservació del patrimoni cultural, única missió reconeguda per decret. Un patrimoni molt valuós, confiscat durant la Revolució. No hi ha, però, una llei que defineixi la biblioteca pública, la seva missió, obligacions, responsabilitats, ni tipus de cooperació. Aquesta mancança, denunciada pel món bibliotecari francès, encara no ha estat solucionada. L'Association des bibliothécaires français publicà un informe per establir un projecte de llei que legislés, bàsicament, la constitució i preservació del patrimoni, un sistema de biblioteques públiques amb una base territorial per garantir la igualtat a aquest dret a tots els ciutadans, i la lectura i la documentació dins les escoles, universitats i col·legis majors.

Les lleis que fan referència a biblioteques, divideixen aquestes en:

1/ Biblioteques municipals que es classifiquen en tres categories:

- Primera categoria o «bibliothèques classées», que conserven col·leccions patrimonials importants i que són a càrrec del personal bibliotecari funcionari de l'Estat. La resta del personal depèn de l'ajuntament.
- Segona categoria: biblioteques amb fons patrimonials menys importants, sotmeses a un control tècnic regular i permanent, que no solen anar a càrrec de bibliotecaris.
- Tercera categoria: la resta de biblioteques públiques amb un control més esporàdic.

Un municipi no té cap obligació de tenir una biblioteca pública, sigui quin sigui el nombre d'habitants.

Les diferents categories són conseqüència de l'estatut del personal i de les modalitats de control tècnic que l'Estat exerceix sobre elles. Hi ha una llista de biblioteques de cada categoria fixada per reglament, i no es pot canviar la classificació sense consultar els municipis afectats.

Després de la Llei de Descentralització, les biblioteques municipals franceses

queden organitzades i finançades pels municipis. Poden rebre, però, subvencions específiques de l'Estat, el Consell Regional o bé dels departaments. La creació, organització i mitjans de la biblioteca són decisions del municipi, però la seva activitat queda sotmesa al control de l'Estat. Aquest control comporta: a) les condicions de planificació, gestió, organització, seguretat, qualitat, multidisciplinarietat i accessibilitat del fons, i b) la qualificació del personal.

2/ Biblioteques centrals de préstec que donen serveis a poblacions de menys de 10.000 habitants.

Aquestes biblioteques van ser transferides als departaments⁵ i depenen del Consell General del Departament, que en vota el pressupost i defineix la política general de la biblioteca. El personal bibliotecari el paga l'Estat que també té el control de l'activitat tècnica. No s'ha definit, però, com s'han d'establir els serveis ni quins han de ser aquests.

Es va crear una dotació general de descentralització, regulada per decret, per ajudar a assolir les competències transferides als departaments com ara la construcció i equipament de les biblioteques municipals caps de regió.⁶

2.5. Itàlia

Itàlia està dividida en 50 províncies que s'han agrupat en 20 regions administratives. Les regions tenen competències en matèria de biblioteques, ja que l'any 1975 es van transferir de l'Estat als organismes locals i regionals. Així, cada regió pot emetre la seva llei que definirà les responsabilitats de les províncies, els deures dels ajuntaments i els mètodes de funcionament.

Les lleis que s'han creat fins ara, parlen poc d'objectius, planificació i gestió bibliotecària, i es basen, sobretot, en la determinació de competències entre les diferents administracions. El desenvolupament dels serveis bibliotecaris italians, però, va començar després de la Llei 142, de 1990 sobre les autonomies locals, on s'atribueixen les responsabilitats de les biblioteques «comunali»⁷ als ajuntaments, i entre les quals s'inclou pressupost i personal. Aquesta llei obliga a l'Administració municipal a tenir el seu propi estatut on s'especifica calendari, horaris, normativa,⁸ sancions, quins serveis vol donar; així mateix, permet que la biblioteca arribi a ser una entitat autònoma i proporciona als directors àmplia autonomia, fent-los responsables davant dels consellers de cultura de cada ajuntament.

5. Els departaments són unitats administratives i territorials. A França n'existeixen 96.

6. Comunitats o grups de comunitats de menys de 10.000 habitants.

7. Es pot entendre en el nostre context com a popular o pública.

8. És curiós que el material rar, manuscrit o car es deixi consultar a partir dels 18 anys, única condició establerta.

Les funcions de les biblioteques públiques establertes per la llei són les mateixes que les que s'han enumerat en les biblioteques nacionals (punt 1.3.). Així mateix, determina quines són considerades biblioteques públiques estatals (aquelles que depenen del Ministerio per i beni culturali ed ambiental) i les agrupa segons les regions (en total 47 biblioteques). A continuació, proporciona normes específiques per a l'ordenació interna de la biblioteca com per exemple: què i com s'ha de registrar un document en entrada, quins inventaris ha de tenir una biblioteca, quins catàlegs, com s'han de tractar els documents, com ha de ser la memòria que ha de presentar el director de la biblioteca, reproducció, préstec, etc. Inclou un apèndix amb 35 models de formularis que són els que hauran de fer servir les biblioteques en realitzar alguna de les obligacions detallades en la llei i que incloquin la utilització dels models esmentats, com per exemple el registre del document o l'inventari.

A partir d'aquesta llei es preveu la possibilitat de cobrar serveis extres: reproducció, realització de catàlegs, cafeteria, restaurant..., mitjançant la concessió a altres institucions. També es pot concedir l'ús dels locals. A més, es planteja l'opció de cobrar per les despeses de reproducció en el préstec interbibliotecari i per proporcionar informació bibliogràfica que impliqui una despesa externa o bé l'ús de noves tecnologies.

3. Biblioteques universitàries i biblioteques escolars

Aquest tema està poc o gens tractat a tots els països i per tant, no ens ha estat possible estudiar-lo com els altres títols de la llei.

Hem trobat que a França, per exemple, cada escola primària elemental ha de disposar d'una biblioteca escolar, per als alumnes, ex-alumnes, pares i membres de les associacions escolars. A més, especifica que ha d'existir un «*armoire-bibliothèque*» com a part del mobiliari escolar obligatori (regulat el 1915). La biblioteca escolar funciona essencialment amb l'ajuda de fons comunals i el professor que té funcions de bibliotecari és el que s'encarrega del catàleg, el préstec i la comptabilitat.

Els ministeris d'Educació Nacional i de Cultura han volgut desenvolupar les biblioteques-centres documentals dins les escoles. La seva existència i funcionament és una competència que comparteix l'Estat i la comunitat.

La relació entre biblioteques públiques i biblioteques escolars no queda gaire o gens reflectida en cap de les lleis. La danesa i la catalana fan esment de la necessitat de cooperació.⁹ A Catalunya es preveu que una biblioteca escolar pugui fer de biblioteca pública, possibilitat contemplada en la llei danesa sobre biblioteques públiques de 1931, i que en posteriors lleis s'ometé perquè es van classificar com a biblioteques amb finalitats diferents, encara que haguessin de

9. A Dinamarca està establert que tinguin el mateix sistema de catalogació.

mantenir una estreta col·laboració. Actualment, a Dinamarca, les dues categories, públiques i escolars, queden ben diferenciades i, com a màxim, una biblioteca pública podria establir sucursals o filials en empreses o institucions (que podrien ser centres d'ensenyament no universitari); a més, també s'estableixen subvencions per al foment de les biblioteques escolars. Al Regne Unit, en canvi, no s'estableix cap tipus de relació amb les escoles, com s'esdevé també en els casos de França i Itàlia.

4. Conclusions

Com hem vist al llarg de l'article el principal problema que ens hem trobat és la manca de legislació a nivell estatal a cada país. Això ens podria dur a una conclusió, segurament gratuïta, si penséssim que Catalunya té una posició privilegiada ja que comptem amb la Llei del sistema bibliotecari. Realment, no podem partir d'aquesta premissa ja que comparem lleis que s'apliquen a diferents nivells administratius i territorials. És important tenir en compte aquesta diferència per obtenir una visió clara de la legislació aplicada a cada país: Catalunya és una comunitat autònoma que té una biblioteca nacional, és a dir, amb tots els deures i obligacions que això comporta, que ha desenvolupat una llei pròpia en matèria de biblioteques i que, a més, té una xarxa estructurada de biblioteques públiques. Per altra banda, tenim a França dividida en departaments, Itàlia en regions i províncies, Alemanya en Länders, Regne Unit i Dinamarca en comtats, divisions territorials que de vegades sí que tenen una llei bibliotecària encara que no existeixi llei a nivell estatal. Per tant, quan diem que en un país determinat no hi ha una llei del sistema bibliotecari és possible que sí que n'hi hagi alguna a un nivell administratiu més reduït, encara que no hi hagi una regulació estatal general.

Tenint en compte això que hem dit, a la vista de la legislació a nivell general en altres països europeus, a Catalunya està poc desenvolupat el tema de cooperació nacional i internacional de la Biblioteca Nacional, aspecte primordial en una biblioteca d'aquesta categoria i que sí que es tracta en altres lleis sobre biblioteques nacionals.

Tampoc no es parla en cap moment de l'obligació que la Biblioteca Nacional tingui uns estatuts propis que regulin l'organització i el funcionament d'aquesta. En aquest sentit, pensem que, en relació amb altres lleis, s'ha desenvolupat massa el punt sobre l'estructuració de la Biblioteca Nacional. En altres casos, com França i Regne Unit no es mencionen les divisions o unitats, permetent d'aquesta manera que un canvi d'estructura no pressuposi un canvi de llei, ja que una planificació posterior pot fer necessari d'establir unes divisions o unes altres.

Una mancança de forma és que la llei menciona el Dipòsit Legal i explica la missió de les oficines de Dipòsit Legal però no remet a la llei vigent corresponent, punt que trobem a faltar i seria força pràctic.

Quant al Sistema de Lectura Pública, no apareix mencionada una obligació que trobem regulada en altres lleis: satisfer l'usuari, aspecte que considerem indispensable explicitar. En la mateixa línia, es fa poc incís en el préstec interbibliotecari, en la necessitat de satisfer l'usuari posant al seu abast tot el sistema, no només la biblioteca de la seva àrea o localitat: es parla de prestacions bàsiques de la biblioteca pública i no sabem si s'hi inclou la provisió dels materials que l'usuari necessiti. També cal assenyalar que es tracta d'un tipus d'estructura centralitzada, quan les xarxes de biblioteques públiques reflecteixen estructures territorials més properes i operatives, mentre que en altres països s'ha descentralitzat.

Resulta, d'altra banda, molt innovador el tractament dels serveis especials, concretant fins i tot diferents tipologies d'usuaris. Malgrat aquesta novetat, veiem un buit total que hi ha pel que fa als serveis que s'han d'oferir a les minories ètniques i culturals, qüestió que ni tan sols es menciona i que, considerant l'augment, cada cop més gran, d'aquests grups, no es pot obviar.

Un altre punt a ressaltar és el poc interès que es mostra tant en altres països estudiats com en el nostre, per les biblioteques universitàries, escolars i especialitzades, punt que es troba molt poc o gens desenvolupat en cap legislació. Com a mínim, considerem imprescindible establir el tipus de coordinació/cooperació que ha de tenir amb la resta del sistema i quines són les seves funcions i obligacions.

També volem recalcar que, pel que fa al Sistema de Lectura Pública no s'han complert algunes previsions i expectatives: el Mapa de Lectura Pública havia d'haver sortit a la llum un any després de l'entrada en vigor de la llei, que es publicà el març del 1993, com tampoc no han estat redactats els reglaments sobre serveis regionals de suport a la lectura pública que ha de prestar cada administració, deure del Govern de la Generalitat.

Pensem que el més important, un cop establerta la llei, és no quedar-se en aquesta, sinó desenvolupar plans d'actuació que perfilin i concretin els diferents punts i omplin els buits que es van veient a mesura que s'aplica la llei, i més tenint en compte que la nostra llei es va fer abans d'estudiar-se els aspectes concrets (el mapa es va preveure fer-lo posteriorment, no abans de la llei). Això estalviaria temps i permetria fixar objectius a curt i llarg termini, tenint en compte les necessitats que canvien a mesura que ho fa la societat i no amb lleis que triguen anys a aplicar-se i, quan ho fan, ja han deixat d'ajustar-se a la societat que les va impulsar.

Agraïments

Volem expressar el nostre agraïment per l'ajuda prestada pel Gabinet Tècnic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya; el Centre de Documentació del Parlament de Catalunya; el Centre de Documentació del CERC; Vibeke Cranfield de la Biblioteca Estatal d'Århus i Birgitte Hvidt de la

Biblioteca Reial de Dinamarca; Biblioteca de l'European University Institute; Joachim Wolff, investigador de l'European University Institute i especialment a Núria Fontova, bibliotecària, per la seva ajuda en la recerca de documents.

Nota de les autores

En la nostra recerca hem recopilat lleis de força països europeus. Hem considerat que tot aquest material resulta de molta utilitat a professors, estudiants i investigadors de temes relacionats amb la biblioteconomia i documentació. Per tant, hem fet donació de totes les lleis sobre biblioteques que ens han arribat a la Biblioteca de l'Escola Universitària Jordi Rubió i Balaguer de Biblioteconomia i Documentació, on es poden consultar a partir d'ara. La legislació pertany a Alemanya, Bèlgica, Dinamarca, França, Itàlia, Noruega, Portugal, Regne Unit i Suïssa.

Lleis

- Alemanya. «Gesetz über die Deutsche Bibliothek». En: *Das Deutsche Bundesrecht: systematische Sammlung der Gesetze und Verordnungen mit Erläuterungen. Bd. VIII, Kulturwesen*. Baden-Baden: Nomos, 1992. VIIA, 50, Seite 1-6; 50a, Seite 1-4.
- Catalunya. «Llei 43/1993, del 3 de març, del Sistema bibliotecari de Catalunya». *Butlletí oficial del Parlament de Catalunya*. Núm. 92 (15 de març de 1993).
- Dinamarca. *Danish Public Libraries Act*. Copenhagen: Statens Bibliotekstjeneste, 1994. 16 p.
- França. «Code des communes, art. R. 341-1 à R.341-10, issu de Loi du 20 juillet 1931».
- França. «Decret 1037/1988, du 9 novembre, relatif au contrôle technique de l'Etat sur les bibliothèques des collectivités territoriales». *Journal officiel de la République Française*. 15 novembre 1988.
- França. «Décret 3/1994, du 3 janvier, Création de la Bibliothèque nationale de France». *Journal officiel de la République Française*. 4 janv. 1994.
- França. «Loi 663/1983, du 22 juillet, complétant la loi n° 83-8 du 7 janvier 1983 relative à la repartition de compétences entre les communes, les départements, les régions et l'Etat». *Journal officiel de la République Française*. 23 juillet 1983.
- França. «Loi 8/1983, du 7 janvier, relative à la repartition de compétences entre les communes, les départements, les régions et l'Etat». *Journal officiel de la République Française*, 9 janvier 1983.
- Itàlia. «Decreto del Presidente della Repubblica 417/1995, de 5 luglio, del Regolamento recante norme sulle biblioteche pubbliche statali». Supplemento Ordinario n. 118 alla *Gazzetta ufficiale*. N. 233 (5 ottobre 1995).

Regne Unit. «British Library Act 1972». En: *Halsbury's Laws of England. Vol 28: Cientific and cultural institutions*. Lord Hailham ed. 4th ed. London: Butterworths, 1973, p. 147-182.

Regne Unit. «Public Libraries and Museums Act 1964». En: *Halsbury's Laws of England. Vol 28: Cientific and cultural institutions*. Lord Hailham ed. 4th ed. London: Butterworths, 1973, p. 182-190.

Bibliografia

Agnoli, Mario. «Legge 142 e biblioteche pubbliche». *Biblioteche oggi*. Vol. 9, n. 1 (genn.-febr. 1991), p. 69-73.

Arduni, Franca. «Troppi regolamenti, nessuna legge». *Biblioteche oggi*. Vol. 5, n. 4 (luglio-ag. 1987), p. 25-41.

Arrull, Albert. «Los bibliotecarios, escépticos ante la nueva ley de bibliotecas». *El Observador. Cultura*. 15 de enero de 1992, p. 57.

Carpentier, A. *Codes et lois: droit public-droit privé*. Paris: Juris-Classeur, 1996.

Conseil de l'Europe. Conseil de la cooperation. *Préparation de la 7e Conférence des Ministres européens responsables des Affaires culturelles, 4e réunion (Strasbourg, 25-27 mars 1992)*.

Danset, Françoise. «Quelle loi pour les bibliothèques en France?». *Bulletin d'informations de l'Association des Bibliothécaires Françaises*. N° 154 (1er. trimestre 1992), p. 61-75.

«Denmark». Intr.: Elisabeth Lylloff. *Scandinavian public library quarterly*. Vol. 27, no.1 (1994), p. 4-6.

Gerhardt, fortgeführt von Oberregierungsrätin Karin Schmid. «Erläuterungen zum Gesetz über die Deutsche Bibliothek». En: *Das Deutsche Bundesrecht: systematische Sammlung der Gesetze und Verordnungen mit Erläuterungen. Bd. VIII, Kulturwesen*. Baden-Baden: Nomos, 1992. VIII A, 50, Seite 7-12.

Giappiconi, Thierry. «Décentralisation: service public et citoyenneté». *Bulletin des Bibliothèques de France*. Vol. 35, n° 1 (1990), p. 10-14.

Gosselin, Isabelle. *Bibliothèques municipales et politiques culturelles*. Voiron: La Lettre du Cadre Territorial, 1995. 90 p.

Kelly, Thomas. *A history of public libraries in Great Britain: 1845-1975*. 2nd ed. rev. London: The Library Association, 1977. 582 p.

- Lazzari, Givanni. «The heritage of the Pre-1861 States in the Italian Library System». *Libraries and culture*. Vol. 25, no. 3 (1990).
- «Llei del Sistema Bibliotecari de Catalunya: balanç d'un any». *Document*. Any IX, núm 73 (maig 1994).
- «El Mapa de Lectura Pública». *Document*. Any IX, núm 70 (febrer 1994).
- Panyella, Vinyet. «Assumir el lideratge». *Avui*. 20 de setembre de 1994, p. 38.
- Poulaine, Martine. *Les bibliothèques publiques en Europe*. Paris: Editions du cercle de la librairie, 1992. 367 p.
- «Rechazo de la oposición y los profesionales a la ley de bibliotecas propuesta por CiU». *La Vanguardia*. 3 de septiembre de 1992, p. 33
- «Taula rodona sobre la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya». *Document*. Any VII, núm. 66 (març-abril 93).
- Traniello, Paolo. «The administration of municipal libraries». *Libraries and culture*. Vol. 25, no. 3 (1990), p. 372-381.
- Wright, John. «Commonsense approach to re-legislating for libraries». *Libraries Association Record*. Vol. 85, no. 7-8 (July-Aug. 1983), p. 271.
- Yvert, Louis. «Sur les catégories de bibliothèques municipales». *Bulletin des bibliothèques de France*. Vol. 37, n° 5 (1992), p. 5.471.